

## XXXII ПРОБУДОК



**К**оли Франц прокинувся, речі довкола здалися йому продовженням сну; йому ввижалося, що він у якомусь гробівці, куди, наче жалісливий погляд, ледь сягає сонячний промінь; він простягнув руку і намацав голий камінь; потім підвівся і побачив, що лежить у плащі на ложі з сухого вересу, м'якесенькому і страшенно духмяному.

Привиддя зникло, і статуї, наче це були примари, що повиходили з могил, поки він спав, зникли, тільки-но він прокинувся.

Франц зробив кілька кроків у той бік, звідки линув промінь світла; примарні пригоди поступилися місцем спокійній дійсності. Парубок зрозумів, що він у печері, і, підійшовши до напівкруглого виходу, розгледів блакитне небо й синє море. Повітря й вода ясніли у променях ранкового сонця; на березі сиділи матроси: вони розмовляли і сміялися; кроків за десять від берега на котві плавно гойдався човен.

Якусь мить юнак насолоджувався прохолодним морським вітерцем, що пестив його обличчя; слу-

хав, як тихо хлюпають хвилі, набігаючи на берег і залишаючи на кручах мереживо піни, білої, як срібло; несвідомо, бездумно поринав він у божественну красу, якою вирізняється природа і яку надто ясно відчуваєш після фантастичного сновидіння; поступово, дивлячись на життя природи, таке спокійне, чисте й величне, він відчув, які ж були неправдоподібні його сни, і спогади почали виповнювати його пам'ять.

Він згадав, як прибув на острів, завітав до отамана контрабандистів, пригадав підземний палац, сповнений розкоші, чудово вечерю і ложку гашишу.

Втім, у ясному денному світлі йому здалося, що, відколи дійшло до всіх цих пригод, сплив принаймні рік: такий живий був у його пам'яті сон, і такої ваги прибирав він у його думці. Часом уява малювала йому котрусь із примар, які тішили його ніч своїми ласками: вона то з'являлася серед матросів, то сунула поміж скель, то гоїдалась у човні. Зрештою, голова у нього була свіжа, тіло чудово відпочило; анінайменшого тягаря, навпаки, почувався він прекрасно й із особливою радістю вдихав свіже повітря і підставляв обличчя під сонячне проміння, щедріше ніж зазвичай.

Франц почимчикував до матросів.

Побачивши парубка, ті попідводились, а господар човна підійшов до нього.

— Його мосць Синдбад-Мореплавець, — мовив він, — наказав кланятися вашій мосці і висловити свій жаль з приводу того, що він не зміг із вами попрощатися; його мосць сподівається, що ви його побачите, коли дізнаєтеся, що дуже нагальні справи змусили його плисти до Малаги.

— Он що?! — здивувався Франц. — Невже все це правда, друже Гаetano? Хіба є на цьому світі чоловік, який по-царськи приймав мене на цьому острові, а поки я спав, відплив?

— Звісно, є, а онде його яхта, яка йде під усіма вітрилами: і якщо ви поглянете у вашу зорову трубу, то, цілком ймовірно, розгледите поміж її екіпажа вашого господаря.

І Гаetano вказав рукою на суденце, яке тримало курс на південний край Корсики.

Франц дістав свою зорову трубу, налаштував її та подивився у вказаний бік.

Гаetano не помилився. На кормі, розвернувшись обличчям до острова, стояв таємничий незнайомиць і так само, як Франц, тримав у руці зорову трубу; він був у тому ж вбранні, в якому напередодні постав перед своїм гостем, і махав хусткою на знак прощання.

Франц вийняв хустку і теж помахав у відповідь.

За секунду над кормою спурхнула легка хмарка диму, вишукано відірвалася від корми і поволі полинула до неба; Франц почув слабкий постріл.

— Он, чуєте? — запитав Гаetano. — Це він прощається з вами.

Франц узяв карабін і вистрелив у повітря, не сподіваючись, утім, що звук пострілу зможе подолати відстань, яка відділяла його від яhti.

— Що тепер накаже ваша мосць? — запитав Гаetano.

— Спершу запаліть мені смолоскип.

— А, розумію, — мовив господар, — хочете відшукати вхід у чарівний палац. Бажаю вам успіху, ваша мосць, якщо це вас потішить; смолоскип я вам зараз дістану. Я й сам ламав над цим голову, навіть разів

три-чотири намагався шукати, але, нарешті, кинув. Джованні, — покликав він, — запали смолоскип і подай його мосці.

Джованні зробив, як йому наказали, Франц узяв смолоскип й увійшов у підземелля; за ним ступав Гаetano.

Юнак упізнав місце, де прокинувся на ложі з вересу, наразі ще прим'ятого; але як не водив він смолоскипом, освітлюючи стіни печери, проте бачив лише сліди диму: вони свідчили про те, що багато хто до нього вдавався до тих самих розшуків.

І все ж він оглянув кожную п'ядь гранітної стіни, непроникної, як майбутнє; де бачив найменшу щілину, скрізь стромляв свій мисливський ніж; на кожен прискалок юнак натискав, сподіваючись, що той по-сунеться; але все було марно, і він без жодного зиску згаяв дві години.

Нарешті він відмовився від свого наміру; Гаetano тріумфував.

Коли Франц вернув на берег, яхта здавалася вже тільки білою цяткою на обрії. Він скористався своєю зоровою трубою, але навіть і в неї годі було що-небудь розгледіти.

Гаetano нагадав йому, що він приїхав сюди полювати на диких кіз — про це Франц геть забув. Він узяв рушницю і подався бродити по острову з виглядом людини, яка радше пильнує обов'язків, аніж бавиться, і за чверть години підстрелив козу і двох козенят. Але ці кози, хоча й такі ж дикі й спритні, як сарни, вельми нагадували наших домашніх кіз, отож Франц не вважав їх дичиною. Крім того, у його голові були куди сміливіші думки. З учорашнього вечора

він став героєм казки з «Тисячі й однієї ночі», і його невпинно тягнуло до печери.

Попри невдачу перших пошуків, він спробував удруге, наказавши тимчасом Гаetano засмажити одне козеня. Ці повторні пошуки тривали так довго, що, коли Франц повернувся, козеня було вже засмажене і сніданок готовий.

Франц сів на те саме місце, де напередодні дістав запрошення повечеряти у таємничого господаря, і знову побачив маленьку яхту — мовби чайка на гребені хвилі, вона невпинно пливла в бік Корсики.

— Як же це? — звернувся він до Гаetano. — Ви ж сказали мені, що пан Синдбад відплив у Малагу, а про мене, то він пливе просто на Порто-Веккіо.

— Хіба ви забули, — заперечив господар човна, — що серед його екіпажа зараз двоє корсиканських розбійників?

— Справді! То він хоче висадити їх на берег? — сказав Франц.

— Атож. Цей чоловік, кажуть, ні Бога, ні чорта не боїться і готовий дати п'ятдесят миль гаку, щоб прислужитися якомусь бідоласі!

— Але ж такі послуги можуть посварити його з урядом тієї країни, де він так оце доброчинить, — зауважив Франц.

— Ну, то й що! — відповів сміючись Гаetano. — Який йому клопіт до тих урядів? Він і за устілку їх не має! Нехай спробують за ним погнатися! По-перше, його яхта — не судно, а птиця, і будь-якому фрегату дасть фору в три вузла на дванадцять; а по-друге, варто йому тільки зійти на берег, хіба не знайде він скрізь друзів?

З усього цього випливало, що Синдбад, привітний господар Франца, мав честь накладати з перемитниками і розбійниками всього узбережжя Середземного моря, що давало йому досить особливий статус.

Франца ніщо вже не стримувало на Монте-Крісто; він утратив будь-яку надію відкрити таємницю печери і тому вирішив мерщій поснідати, наказавши матросам приготувати човен, бо ж, поївши, збирався рушати.

Через півгодини він був уже на облавку.

Юнак кинув останній погляд на яхту: та ось-ось мала пірнути у затоку Порто-Веккіо.

Франц подав знак до відплиття.

Тієї ж миті, коли човен рушив, яхта зникла.

Разом із яхтою зник останній слід минулої ночі: вечера, Синдбад, гашиш і статуї — усе потонуло для Франца в єдиному сновидінні.

Човен плив цілий день і цілу ніч, а вранці другого дня, коли зійшло сонце, зник і острів Монте-Крісто.

Щойно зійшовши на берег, Франц принаймні на деякий час забув про свої пригоди і заходився доводити до кінця світські справи у Флоренції, щоб податися до Рима, де на нього чекав приятель. Врешті-решт він виїхав і в суботу ввечері прибув поштовою каретою на площу Митниці.

Кімнати, як ми вже сказали, були для них наготовлені, тож йому залишалось тільки дістатися готелю маестро Пастріні, а це були не жарти, бо вулицями хмарою йшли люди, і Рим уже посідало глухе й тривожне хвилювання, що передує подіям великої ваги. А таких у Римі щороку буває чотири: карнавал, Білий тиждень, свято Тіла Господнього і день Святого Петра.

Решту часу місто перебуває у похмурій апатії — стані між життям і смертю, що робить його схожим на опочинок між цим і тим світом — опочинок не-ймовірно прекрасний, сповнений поезії і своєрідності, у якому Франц зупинявся вже разів п'ять-шість і який з кожним разом здавався йому дедалі чарівнішим і дивовижнішим.

Нарешті він продерся крізь дедалі більший і неспокійніший натовп і досяг готелю. На перше його питання йому відповіли з грубістю, властивою заклопотаним кучерам і власникам переповнених готелів, що місця в готелі «Лондон» для нього немає. Тоді він послав свою візитівку маестро Пастріні і покликався на Альбера де Морсера.

Це подіяло. Маестро Пастріні сам вибіг до нього, вибачився, що змусив його милість чекати, вилаяв слуг, вихопив свічник із рук чичероне, який устиг захопити мандрівника, і збирався вже надвести його до Альбера, аж той сам вийшов до нього назустріч.

Замовлений номер складався з двох невеликих кімнат і приймальні. Обидві кімнатки виходили вікнами на вулицю: обставина, що її маестро Пастріні підкреслив як неоціненну перевагу. Усі інші кімнати на цьому поверсі винайняв якийсь товстосум, чи то сицилієць, чи то мальтієць, — господар точно не знав.

— Все це дуже добре, маестро Пастріні, — сказав Франц, — але ми хотіли б зараз же повечеряти, а на завтра і на наступні дні нам потрібна коляска.

— Що ж до вечері, — кинув хазяїн готелю, — то подадуть її вам негайно, а от коляску...

— Тобто? Що означає «а от коляску»? — вигукнув Альбер. — Хвилинку, хвилинку, маестро Пастріні, це не жарти! Нам потрібна коляска.

— Ваша милосте, — сказав господар готелю, — ми зробимо усе, що нам до снаги, аби вам її дістати. Це все, що я можу вам обіцяти.

— А коли ми отримаємо відповідь? — запитав Франц.

— Завтра вранці, — відказав господар.

— Кий біс! — вилаявся Альбер. — Заплатимо дорожче та й годі. Штука відома: у Дрека й Арона беруть двадцять п'ять франків у звичайні дні і тридцять або тридцять п'ять у неділі і на свята; накиньте ще по п'ять франків баришівного на день, вийде сорок — годі й говорити.

— Боюся, що ваша милість і за подвійну ціну не зможе що-небудь дістати.

— То нехай запряжуть коней у мою дорожню коляску. Вона трохи потерманилась у дорозі, але дарма.

— Коней катма.

Альбер подивився на Франца як людина, котра не розуміє, що йому говорять.

— Ти це розумієш, Франце? Катма коней, — сказав він, — а не можна дістати бодай поштарських?

— Усіх уже порозбирали тижнів два тому, і тепер залишилися ті, без яких не обійтися на пошті.

— Що ви на це скажете? — звернувся Франц до Альбера.

— Скажу, що, коли щось понад моє розуміння, то зазвичай не зупиняюся на цій речі і переходжу до іншої. Готова вечеря, маестро Пастріні?

— Звісно, ваша милосте.

— То спершу повечеряємо.

— А коляска й коні? — запитав Франц.



— Не псуйте собі дармо крові, друже мій. Вони й самі знайдуться; треба тільки як слід потрусити калиткою.

І Морсер із дивовижною філософією людини, яка вважає за можливе все, поки у неї тугий гаманець або повні кишені, повечеряв, ліг у ліжку, спав, мов гріха не знав, і бачив уві сні, що їздить карнавалом у колясці шестернею.

### XXXIII

## РИМСЬКІ РОЗБІЙНИКИ



Другого дня Франц прокинувся першим і одразу ж задзвонив. Ще не встиг дзвіночок замовкнути, як увійшов сам маестро Пастріні.

— Ось бачите, — переможно сказав господар, не чекаючи навіть, що Франц його запитає, — учора я не помилився, ваша милосте, коли не наважився нічого вам обіцяти; запізно ви схаменувались, і в усьому Римі немає жодної коляски, себто на останні три дні, звісно.

— Атож, — відказав Франц. — Саме на ті дні, коли вона до зарізу потрібна.

— Про що це? — запитав Альбер, входячи. — Жодної коляски?

— Точно, — відказав Франц. — Ви, мій друже, як в око вліпили.

— Нічого не скажеш, гарненьке містечко, вічне ваше місто!

— Себто, ваша милосте, — заперечив маестро Пастріні, бажаючи підтримати гідність столиці христии-

янського світу в очах заїжджих, — я хочу сказати, що немає коляски з недільного ранку до вівторкового вечора; але до неділі ви, якщо схочете, знайдете хоч п'ятдесят.

— Ти ба! Так воно краще, — мовив Альбер. — Сьогодні у нас четвер, — хтозна, що може трапитися до неділі.

— Припхається ще тисяч десять-дванадцять гостей, — відказав Франц, — і становище ще більше ускладниться.

— Любий друже, — зауважив Морсер, — давайте насолоджуватися справжнім і не сумувати з приводу майбутнього.

— Принаймні вікно у нас буде? — спитав Франц.

— Вікно? Куди?

— На Корсо<sup>1</sup>, чорт бери!

— А, звісно, вікно! — вигукнув маестро Пастріні. — Де там! І думку покиньте! Було одне вільне, на шостому поверсі палаццо Доріа, проте і його віддали якомусь російському князю за двадцять цехінів<sup>2</sup> на день.

Парубки з подивом перезирнулися.

— Знаєте, мій голубе, — сказав Франц Альберу, — що нам найкраще зробити в такому разі? Їхати на карнавал до Венеції; там, якщо ми не знайдемо колясок, принаймні є гондоли.

---

<sup>1</sup> Корсо, або Віа дель Корсо — одна з магістралей римського старого міста, яка веде від П'яцца Венеція на північ, до П'яцца дель Пополо (*Тут і далі примітки перекладача*).

<sup>2</sup> Золота високопробна монета вагою бл. 3,5 г, що її з 1284 р. карбували у Венеції. Іноді цехіни називали дукатами. В XIV–XIX ст. цехіни карбували в Мілані, Флоренції, Римі й Неаполі.

— Як рак свисне! — вигукнув Альбер. — Я вирішив побачити римський карнавал і побачу його хоч би на дибах.

— Овва, прекрасна ідея, — підхопив Франц, — зокрема, щоб гасити мокколетті<sup>1</sup>; переберемося за полішинелів<sup>2</sup>, вампірів чи жителів Ланд і матимемо запаморочливий успіх.

— Чи хотіли б панове дістати повіз хоча б до неділі?

— Чорт забирай! — розлютився Альбер. — Невже ви думаєте, що ми бігатимемо вулицями Рима на своїх двох, наче які-небудь писарчуки?

— Зроблю, що ви наказуєте, панове, якнайшвидше, — сказав маестро Пастріні. — Тільки попереджаю, що екіпаж вам коштуватиме шість піастрів на день.

— А я, люб'язний синьйоре Пастріні, — підхопив Франц, — я — не наш сусід мільйонер, попереджаю вас, що в Римі я вчетверте і знаю ціну повозів у будні, у свята і неділі; ми вам дамо дванадцять піастрів за три дні, сьогоднішній, завтрашній і післязавтра, і ви ще незле на цьому побаришуєте.

— Дозвольте, ваша милосте!.. — спробував заперечити маестро Пастріні.

— Як хочете, дорогий господарю, як хочете, — сказав Франц, — коли ж ні, то я сам сторгуюся з вашим

---

<sup>1</sup> Moccoletto (*ім.* буквально: недогарок) — маленька свічка, з якою зазвичай ходять під час карнавалу.

<sup>2</sup> Полішинель, *фр.* — характеристично-комічний персонаж італійської народної комедії (Пульчинелла), що перейшов потім до Франції — блазень в горбом спереду і ззаду.

abettatore<sup>1</sup>, бо ж і сам добре його знаю, це мій старий приятель, він уже чимало заробив завдяки мені і, сподіваючись, що зароблятиме й далі, візьме з мене менше, ніж я вам пропоную; ви втратите різницю з власної вини.

— Не переймайтеся, ваша милосте, — сказав маестро Пастріні з посмішкою італійського оббирача, який визнає себе переможеним. — Я постараюся зробити все щонайкраще і, сподіваюся, зумію вас задовольнити.

— Чудесно! Оце воно.

— Коли накажете подати повіз?

— За годину.

— За годину він буде біля воріт.

І справді, за годину повіз чекав на парубків; це була звичайнісінька візницька дрожка, з огляду на урочисту нагоду піднесена до чину коляски. Але, попри її злидений вигляд, парубки вважали б за щастя, якби дістали таку на останні три дні карнавалу.

— Ваша світлосте! — крикнув чичероне, побачивши Франца, який вистромився у вікно. — Подати карету до палацу?

Хоча Франц і звик до бундючних висловів італійців, він усе ж озирнувся навколо; утім, слова чичероне стосувались явно до нього.

«Його світлістю» був він сам, під каретою малася на увазі дрожка, а палацом називався готель «Лондон».

Уся дивовижна схильність італійців до вихваляння втілилась у цій одній фразі.

---

<sup>1</sup> Abettatore (*im.*) — орендодавець.